

نقش امنیت اجتماعی در کاهش میزان انحرافات در بین دانش‌آموزان دختر

دوره متوسطه شهر شوش*

سیدرضا نقیب‌السادات^۱

ابوالقاسم فاتحی دهقانی^۲

پروین فروغیان^۳

چکیده

هدف اصلی در این مقاله بررسی نقش امنیت اجتماعی در کاهش میزان انحرافات در بین دانش‌آموزان دختر دوره متوسطه شهر شوش می‌باشد. روش تحقیق، پیمایشی بوده و با استفاده از فرمول کوکران حجم نمونه ۳۰۴ نفر با روش نمونه‌گیری تصادفی سیستماتیک انتخاب شدند. نتایج نشان می‌دهد که بین میزان انحرافات اخلاقی و اجتماعی با متغیرهای میزان رضایت اجتماعی، احساس امنیت و اعتماد بنیادین رابطه مثبت و مستقیم وجود دارد. همچنین متغیرهای بحران هویت اجتماعی، میزان انسجام و همبستگی اجتماعی و نیازهای امنیتی با متغیر وابسته همبستگی منفی داشته‌اند. بین متغیرهای ناکافی بودن ابزارهای تأمین امنیت با میزان انحرافات اخلاقی و اجتماعی رابطه معناداری وجود ندارد. میانگین میزان انحرافات اخلاقی و اجتماعی بر حسب پایگاه اقتصادی اجتماعی متفاوت از همدیگر بوده است. تحلیل رگرسیون نشانگر آن است که متغیرهای مستقل ۲۳/۹ درصد از تغییرات میزان انحرافات اخلاقی و اجتماعی را تبیین نموده و بیشترین تأثیر را به ترتیب متغیرهای میزان رضایت اجتماعی، میزان انسجام و همبستگی اجتماعی و نیازهای امنیتی داشته‌اند.

کلید واژه: میزان رضایت اجتماعی، میزان انسجام و همبستگی اجتماعی، نیازهای امنیتی، احساس امنیت، اعتماد بنیادین، بحران هویت اجتماعی و پایگاه اقتصادی اجتماعی.

* تاریخ وصول: ۱۳۹۱/۳/۷ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۱/۷/۲۲

۱- استادیار علوم ارتباطات اجتماعی دانشگاه علامه طباطبایی

۲- استادیار جامعه‌شناسی دانشگاه اصفهان

۳- کارشناس ارشد جامعه‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد شوشتر jamejam_tech@yahoo.com

۱- مقدمه

یکی از مسائل و مشکلات جامعه ما در سال‌های اخیر، مقوله امنیت عمومی و اجتماعی بوده که تأثیر زیادی بر جرایم و همچنین انحرافات اخلاقی و اجتماعی می‌گذارد. بنابراین توجه به مقوله امنیت اجتماعی و انحرافات اجتماعی از مسائل عمده‌ای است که محقق به دنبال آشکار نمودن روابط بین آنها است. جستجوی امنیت به مفهوم کلی، آزادی و رهایی از ترس و خطر و احساس ایمنی از هرگونه تهدید یکی از نیازهای اولیه و اساسی انسان‌ها از آغاز زندگی اجتماعی بوده است. ایده امنیت انسانی که در آن آحاد جامعه بشری، حریم خویش را از هرگونه تعرض و تهدیدی، آزاد، رها و ایمن حس کنند، آرمان والائی است که انسان‌ها همواره در انتظار نیل به آن هستند (محبوبی منش، ۱۳۸۱، ۳۸۱).

امنیت نیازی اساسی و همگانی است که تصور بی‌نیازی از آن محال است. اهمیت و ضرورت امنیت در پیوند ناگسستنی آن با زندگی و حیات است. دانشمندان امنیت را به مثابه یکی از نیازهای اساسی انسان در نظر می‌گیرند (اوسلر، ۲۰۰۱؛ الدریچ، ۲۰۰۵ و کارینگ، ۱۹۸۷). امروزه نگاه به مسائل و آسیب‌های امنیتی می‌تواند از زوایای مختلفی صورت پذیرد که بخش عمده آن گریبان‌گیر زنان جامعه که نیمی از جمعیت کشور را تشکیل می‌دهند، می‌باشد. در واقع با گسترش جوامع، پدیده‌هایی اعم از افزایش تورم و هزینه‌های بالای زندگی، فقر، گرانی مسکن و عواملی نظیر آن، مسائل اجتماعی زنان و زمینه‌های ناهنجاری‌های اجتماعی آنان را فراهم می‌کند (ماندل، ۱۳۷۷، ۲۲) و این امر موجب احساس ناامنی و فقدان مشارکت زنان در عرصه‌های مختلف اجتماعی می‌گردد. مفهوم امنیت اجتماعی به عنوان یک رویکرد مفهومی به وسیله‌ی گروه مستقلی از محققان در مؤسسه تحقیقات صلح کپنهاک^۱ توسعه پیدا کرده (بیلگین، ۲۰۰۳، ۲۱۱). و به صورت توان یک جامعه برای حفاظت از هویت گروهی-شان در مقابل تهدیدات واقعی یا فرضی، تعریف شده است (ویور، ۲۰۰۰، ۵). بدین ترتیب، بیشتر تهدیدات برای افراد، ناشی از این حقیقت است که آنها در محیط انسانی به سر می‌برند و این محیط، به وجود آورنده‌ی انواع فشارهای غیرقابل اجتناب اجتماعی، اقتصادی و سیاسی است. با توجه به اینکه افراد اولین منبع ناامنی یکدیگرند، مسأله‌ی امنیت افراد، ابعاد گسترده‌تر اجتماعی و سیاسی پیدا کرده است (بوزان، ۱۳۷۸، ۵۴) که این ابعاد به نوبه‌ی خود، احساس امنیت اجتماعی افراد را تحت الشعاع قرار می‌دهند. هر چه میزان توسعه یافتگی یک جامعه بیشتر باشد، ضریب امنیت اجتماعی نیز افزایش یابد و به موازات آن نرخ جرم، جنایت و آسیب‌های اجتماعی کاهش می‌یابد. «امنیت عبارت از فراهم شدن حالت یا شرایطی در جوامع ابتدایی، در حال رشد یا پیشرفت است که افراد ملت در

آن، احساس آرامش خاطر می‌نمایند» (لرنی، ۱۳۸۲، ۲۷). ناامنی حالتی است تهدیدآمیز که در معرض خطر بودن را القا می‌کند و امنیت عبارت است از حالتی که از تهدید و خطر مصون باشد (صدیق اورعی، ۱۳۷۵). در فرهنگ آکسفورد، امنیت اجتماعی به معنای ارتباط امنیت با جامعه نوعی سازماندهی و یا امنیتی که شکل و ساخت اجتماعی یافته است تعریف شده است (آکسفورد، ۱۲۲۷، ۲۰۰۰).

در طول تاریخ هر جامعه‌ای برای قاعده‌مندی رفتار اعضایش، هنجارهایی را تعریف و نهادینه کرده و آنها را به رعایت آن قواعد و هنجارها ملزم نموده و در برابر تخلف و سرپیچی از آنها نیز واکنش نشان داده و مجازات‌هایی را تعیین کرده است. کجروی اجتماعی به این دلیل بد است که نظام اجتماعی را تضعیف می‌کند و ارزش‌های مثبتی نیز برای جامعه در بر ندارد. کجروی‌ها در جوامع مختلف به صورت‌های گوناگونی وجود دارند و حتی در مکان‌ها و زمان‌های مختلف نیز به صورت‌های متفاوتی دیده می‌شوند. پس برای بررسی علت انحرافات اجتماعی نخست باید محیط اجتماعی را شناخت و تحلیل کرد و قبل از شناخت افراد کجرو باید خصوصیات اقتصادی و اجتماعی را مورد بررسی قرار داد.

هدف اصلی بررسی نقش امنیت عمومی در پیشگیری از انحرافات اخلاقی و اجتماعی می‌باشد. بنابر تحقیقات اولیه در شهر شوش وجود برخی از انحرافات اخلاقی و اجتماعی در بین نوجوانان و جوانان زیاد بوده است. انحرافات از جمله ایجاد مزاحمت خیابانی، زد و خورد با دیگران، ریختن آشغال در خیابان و داخل مدرسه، دروغ گفتن، چاپلوسی و تملق، پوشیدن لباس‌های غیرمتعارف و گوش کردن به رادیو و تلویزیون با صدای بلند و غیره در بین این قشر از افراد مکرراً به چشم می‌خورد. پس در این پژوهش به دنبال پاسخ دادن به این سوال هستیم که میزان امنیت عمومی و اجتماعی در شوش و بین دانش‌آموزان دختر چقدر است؟ و تا چه اندازه می‌تواند بر کاهش و یا پیشگیری از رفتارهای انحرافی اخلاقی و اجتماعی تأثیرگذار باشد؟

۲- مبانی و چارچوب نظری

در تحقیقات داخلی بیشتر به رابطه بین عوامل اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی با میزان انحرافات اجتماعی پرداخته شده است. وفایی (۱۳۷۳) به عواملی چون فقر اقتصادی و فرهنگی و تنش‌های خانوادگی، شکری (۱۳۷۶) به عوامل فردی، عوامل روانی و عوامل محیطی، منظمی تبار (۱۳۸۵) نقش مشارکت مردمی در تقویت امنیت اجتماعی، گروسی و همکاران (۱۳۸۶) رابطه اعتماد اجتماعی و احساس امنیت، عبدی و دیگران (۱۳۸۷) امنیت اجتماعی و احساس امنیت، کاهش جرایم، رضایت اجتماعی، سفیری (۱۳۸۷) امنیت اجتماعی، مشارکت اجتماعی و احساس امنیت، بیات (۱۳۸۷) میزان

احساس ناامنی، میزان بروز جرایم، هویت و اعتماد، آرمان مهر (۱۳۸۷) رابطه بین تعهد تحصیلی و بزهکاری، هزارجریبی و صفری شالی (۱۳۸۸) احساس تعلق به خانواده، پابندی دینی، رضایت از زندگی و انحراف اجتماعی، صالح (۱۳۸۹) امنیت، هویت و امنیت اجتماعی را بررسی نموده‌اند. در تحقیقات خارجی جب (۲۰۰۹) معتقد است که پیوندهای محکم اجتماعی مانع انحراف می‌شوند، در حالی که پیوندهای ضعیف انعطاف پذیری کمتری نسبت به انحراف دارند. هر چه انسجام و همبستگی بیشتر باشد، میزان انحرافات کمتر است. لونسترین (۲۰۰۰) نشان می‌دهد که عدم وجود پدر در خانواده و یا وجود ناپدیری در خانواده، بیش از عدم وجود مادر، در میزان بزهکاری و خرابکاری فرزندان مؤثر است. مایر و دیگران (۲۰۰۲) نشان می‌دهند که محیط مدرسه و نوع برخورد مسؤولین آن با دانش‌آموزان، ارتباط مستقیمی با رفتار خرابکارانه آنها دارد. با افزایش میزان تحصیلات، میزان رفتارهای خرابکارانه نوجوانان کاهش می‌یابد. لایندستروم و همکاران (۲۰۰۳) به تأثیر سرمایه اجتماعی و عوامل فردی و میزان مشارکت اجتماعی بر احساس ناامنی اعتقاد دارند. متانی و لوبووا (۲۰۰۴) به شهرنشینی، ارتقای امنیت و تغییر شرایط اجتماعی و فیزیکی در تبیین جرم و انحراف معتقد است.

هر کدام از نظریات و تئوری‌ها از دیدگاه خاصی به موضوع انحرافات اجتماعی توجه نموده و آن را تبیین می‌نمایند. با به کارگیری این نظریه‌ها سعی می‌شود چارچوب نظری خاصی را برای تحلیل میزان انحرافات اخلاقی و اجتماعی با تأکید بر امنیت تدوین نموده و با استخراج فرضیاتی، در حد امکان رفتارهای انحرافی دانش‌آموزان را تبیین نمایند. در ادامه به بررسی نظریات مرتبط با موضوع و نحوه دستیابی به هر یک از فرضیات تحقیق با توجه با نظریات مطرح شده پرداخته می‌شود.

کنترل اجتماعی به مکانیسم‌هایی اطلاق می‌گردد که جامعه برای واداشتن اعضایش به سازگاری و جلوگیری از ناامنی به کار می‌برد (ستوده، ۱۳۷۸، ۱۳۷). تراویس هیرشی کجروی را معلول ضعف همبستگی در گروه‌ها و نهادهای اجتماعی و تضعیف اعتقادات و باورهای موجود در جامعه می‌داند. عاملی که باعث جلوگیری از رفتارهای انحرافی نوجوانان و جوانان می‌شود، «پیوند اجتماعی» است. پیوندهای اجتماعی دارای چهار عنصر اصلی دلبستگی، تعهد، مشغولیت و اعتقاد است. ضعف هر یک از این چهار عنصر می‌تواند موجب بروز رفتارهای انحرافی شود. هر چقدر میزان تعهد فرد نسبت به خانواده، شغل، دوستان و غیره کمتر باشد، احتمال ارتکاب رفتار انحرافی بیشتر خواهد بود. افراد پایبند و متعهد به جامعه‌اند نه تنها به خاطر آنچه که دارند (و یا ممکن است از دست بدهند) بلکه به خاطر آنچه که امیدوارند به عنوان پاداش‌های احتمالی در آینده به دست آورند. بنابراین می‌توان گفت که آرزوها و بلندپروازی‌ها، نقش مهمی را در ایجاد همنوایی دارند (Marshall,

2010,81). اگر فردی اعتقاد قوی به ارزش‌ها و اصول اخلاقی یک گروه نداشته باشد یا به این ارزش‌ها وفادار نباشد، احتمال گرایش وی به رفتار انحرافی بیشتر خواهد بود (امیدوار و صارمی، ۱۳۸۱، ۵۶).

بر طبق نظریه هیرشی سطح روابط بین اعضای خانواده و نحوه این روابط اهمیت دارد. هر چه این پیوند قویتر باشد و نظارت والدین بر رفتار فرزندان بیشتر باشد و در مقابل فرزندان احساس تعلق خاطر و دلبستگی بیشتری نسبت به خانواده خویش داشته باشند، این روابط مستحکم‌تر شده و انسجام خانوادگی را به دنبال دارد و نتیجه امر اجتماعی امن و با ثبات می‌باشد. برعکس اگر این پیوندها ضعیف باشد، کانون خانواده متزلزل شده و مسائلی از قبیل اعتیاد، فرار از خانه، انحرافات اجتماعی و غیره شایع گردیده و امنیت اجتماعی را به خاطر می‌اندازد. با توجه به مطالب فوق می‌توان این فرضیه را مطرح کرد که به نظر می‌رسد هر چه میزان انسجام و همبستگی اجتماعی کمتر باشد، انحرافات اخلاقی و اجتماعی بیشتر است.

امیل دورکیم معتقد است که جامعه نیازمند انضباط و نظارت بر اعمال افراد و محدود کردن تمایلات و آرزوهای سیری ناپذیر آنان از طریق فشار اجتماعی است (تنهایی، ۱۳۷۴، ۱۳۳). این فشار و تحمیل اجتماعی در نظامی ساختاری از همبستگی اجتماعی رخ می‌دهد و سلامت جامعه را منوط به میزان درجه همبستگی اجتماعی می‌داند. همبستگی اجتماعی می‌تواند وحدت، سلامت و یکپارچگی گروه را تعیین کند. دورکیم امنیت را در همبستگی جامعه دانسته و بر مقررات و قواعدی تأکید می‌کند که ریسک‌پذیری آزار رساندن افراد به یکدیگر را کاهش داده و بدین سان امنیت با ایجاد نظم اجتماعی از طریق قوانین و مقررات با ایجاد نظم حقوقی، تکالیف افراد را مشخص می‌سازد (کوزر، ۱۳۷۰، ۱۹۹-۱۹۱).

دورکیم عقیده داشت اگر در جامعه ای همبستگی اجتماعی وجود داشته باشد اعضای آن جامعه با هم هم‌نوا می‌شوند و انحرافات کاهش می‌یابند، اما اگر در جامعه‌ای همبستگی اجتماعی وجود نداشته باشد و یا کم باشد اعضای این جامعه به سوی انحرافات کشیده می‌شوند یعنی افرادی که با یکدیگر و جامعه‌ی خود همبستگی دارند از مقررات جامعه خود بیشتر تبعیت می‌کنند اما آنهایی که با هم هم‌نوايي و همبستگی ندارند، تمایل به نقض مقررات بیشتر در آنها دیده می‌شود (ستوده، ۱۳۷۸، ۱۳۴). با توجه به دیدگاه دورکیم می‌توان نتیجه گرفت که هر چه میزان انسجام و همبستگی اجتماعی کمتر باشد، میزان آنومی و همچنین انحرافات اخلاقی و اجتماعی بیشتر است. همچنین هر چه میزان احساس امنیت بیشتر باشد، گرایش به رفتارهای انحرافی اخلاقی و اجتماعی نوجوانان کمتر خواهد بود.

از نظر گیدنز، امنیت را می‌توان موقعیتی خواند که در آن با یک رشته خطرهای خاص مقابله شده و یا به حداقل رسانده شده باشند. تجربه امنیت به تعادل، اعتماد و مخاطره بستگی دارد. امنیت چه به معنای بالفعل و چه به معنای تجربی آن، ممکن است به انبوه‌ها یا مجموعه‌هایی از آدم‌ها تا حد امنیت جهانی و یا به افراد ارتباط داشته باشند (گیدنز، ۱۳۷۷، ۴۴). در سطح فردی، افرادی مانند گیدنز امنیت را با عنوان امنیت وجودی یاد می‌کند. این اعتماد چیزی است که افراد در رویایی با مسایل زندگی روزمره، خود را در پناه آن قرار می‌دهند و استقرار اعتماد بنیادین شرط اساسی تدارک هویت شخصی است. مخاطره و اعتماد در هم تنیده‌اند و اعتماد معمولاً در خدمت تقلیل و تخفیف خطرهایی کار می‌کند که بشر با آن روبرو است. از نظر وی در سطح فردی امنیت واقعی در گرو ایمان است و آدمی در پرتو ایمان به آرامش، صلح و امنیت درونی و بیرونی می‌رسد و افراد در پرتو ایمان خود، معمار، ناظم (چشم قدرت) و حافظ جامعه امن است (تاجیک، ۱۳۸۳، ۸۰).

با توجه به دیدگاه گیدنز در صورت پایین بودن و یا تضعیف اعتماد بنیادین در جامعه، زمینه برای بروز انحرافات اجتماعی فراهم می‌گردد. به عبارت دیگر این فرضیه که بین اعتماد بنیادین و کاهش انحرافات اخلاقی و اجتماعی نوجوانان رابطه معکوس و منفی وجود دارد از نظریه گیدنز اقتباس شده و همچنین هر چه بحران هویت در بین نوجوانان بیشتر باشد، میزان انحرافات اخلاقی و اجتماعی بیشتر است.

آبراهام مازلو، ایده سلسله مراتب نیازها را در کتاب خود به نام «انگیزه و شخصیت» در سال ۱۹۴۳ مطرح نمود. پنج سطح مختلف در سلسله مراتب نیازهای انسان وجود دارد که عبارتند از نیازهای فیزیولوژیکی، نیازهای امنیتی، نیازهای اجتماعی، نیازهای احترامی و نیازهای خودشکوفایی. سلسله مراتب نیازهای مازلو غالباً به صورت یک هرم نشان داده می‌شود. در سطوح پائین تر هرم، ابتدائی‌ترین و پایه‌ای‌ترین نیازها و در بالاترین سطح هرم، نیازهای پیچیده‌تر قرار دارند (توسلی، ۱۳۷۵: ۱۳۸). در هر جامعه بایستی هر یک از نیازهای فوق برای افراد جامعه به طور نسبی تأمین و برآورده شود. اما در صورتی که نیازهای مذکور به عنوان مثال، نیازهای امنیتی افراد جامعه تأمین نشود یک نوع اختلال و بی‌نظمی به وجود می‌آید که می‌تواند افراد را به سوی رفتارهای انحرافی اخلاقی و اجتماعی سوق دهد. پس محرومیت و عدم تحقق نیازها باعث انحراف خواهد شد. از نظر مازلو انسان‌ها دارای نیازهای مختلفی هستند که یکی از مهمترین آنها، نیازهای امنیتی می‌باشد. در صورتی که نیازهای امنیتی (امنیت عمومی و اجتماعی) نوجوانان تأمین نشود، گرایش به رفتارهای انحراف اخلاقی و اجتماعی بیشتر است.

پارسونز بر اساس دیدگاه کارکردی خویش، به الگوی پویایی تعادل نظام اجتماعی پایبند می‌ماند و در عین حال یادآور می‌شود که در همان زمان که جهت اجتماعی تغییر می‌کند، اجزای آن هم

ممکن است با سرعت‌هایی نابرابر و در جهات مختلف حرکت کنند. در نتیجه کشش‌ها و فشارهایی را بر ضد یکدیگر ایجاد نموده، سبب پدید آمدن مشکل انسجام در جامعه و همچنین کاهش همبستگی و سرانجام ناامنی در میان یکدیگر می‌شوند. پارسونز در خصوص انحراف اجتماعی نوجوانان که منجر به ناامنی اجتماعی می‌گردد معتقد است که علت کجروی نوجوانان فقدان سازماندهی خانواده می‌باشد و مدعی می‌شود که این وضعیت امکان همبستگی کامل همه اجزای یک نظام را با حرکت کلی و فراگیر آن از بین می‌برد و برخی از این اجزا را به نوعی همبستگی ناقص با نظم اجتماعی تضعیف شده موجود وادار می‌سازد. در مجموع پارسونز بر اساس دیدگاه کارکردی اش به تبیین بی‌نظمی و ناامنی در جامعه می‌پردازد و بر این باور است که خانواده امروز به عنوان یک خرده نظام اگر کارکرد جامعه‌پذیری فرزندان را به طور ناقص انجام دهد، افرادی غریب با ارزش‌های جامعه تربیت می‌کند که این امر به نوبه خود وظیفه نهادهای کنترلی را تشدید نموده و نیاز به کنترلی بیرونی را بیشتر می‌کند و از طرف دیگر چون بسیاری از ارزش‌های جامعه درونی نشده احتمال تخطی از آنها فزونی گرفته و موجبات عدم تعادل، بی‌نظمی و ناامنی را در سطح جامعه گسترش می‌دهد. از طریق این تعهدات است که عناصر سازنده فرهنگ به واقعیت اجتماعی انتقال یافته و به جریان نظام مبادله وارد می‌شوند. فرد با کسب و جذب این تعهدات که او را به جامعه پیوند می‌دهد، می‌تواند آنها را به عنوان تضمین و امنیت برای کسب آنچه که او به آن نیاز دارد و یا آن را مطلوب می‌داند اعم از نفوذ، قدرت و پول رایج در جامعه به کار گیرد (توسلی، ۱۳۷۴: ۲۵۴). نظام اجتماعی با کارکرد انسجام یا ادغام، همبستگی و وفاداری به اصول و پیمان‌ها به وجود می‌آورد و حدود آزادی عمل را تعیین می‌کند (روشه، ۱۳۷۶، ۸۲). بنا به عقیده پارسونز، کار نظام اجتماعی ایجاد ارتباطات و هماهنگی‌های لازم، تقویت همبستگی و صمیمیت در میان اعضا، جلوگیری از اختلاف و کجروی در نظام فرعی و در نهایت یگانه و هماهنگ کردن اجزای نظام کنش است (روشه، ۱۳۷۶، ۹۷). با توجه به دیدگاه ساختی کارکردی پارسونز می‌توان گفت که اولاً در صورت ناکافی بودن ابزارهای تأمین امنیت و همچنین کاهش احساس امنیت اجتماعی، میزان انحرافات اخلاقی و اجتماعی بیشتر خواهد بود. ثانیاً هر چه میزان انسجام و همبستگی اجتماعی کمتر باشد، انحرافات اخلاقی و اجتماعی بیشتر است. ثالثاً هر چه میزان رضایت اجتماعی بیشتر باشد، انحرافات اخلاقی و اجتماعی کمتر است. رابعاً افرادی که در طبقات اجتماعی پایینی قرار دارند، میزان انحراف اجتماعی بیشتری دارند. به عبارت دیگر بین پایگاه اقتصادی اجتماعی و انحرافات اخلاقی و اجتماعی نوجوانان رابطه معکوس و منفی وجود دارد.

به طور خلاصه چارچوب نظری این تحقیق از دیدگاه‌های پارسونز، گیدنز و دورکیم اخذ شده است. به عبارت دیگر دیدگاه ساختی کارکردی چارچوب نظری تحقیق بوده و در آن اهمیت نظرات

پارسونز مشهودتر است. هر چند که از نظرات مازلو، هیرشی، دورکیم و گیدنز نیز استفاده گردیده است. پس می‌توان گفت که با ترکیب این نظریات و خصوصاً توجه به نظریات پارسونز، چارچوب نظری این تحقیق به دست آمدت است که فرضیاتی از آنها به شرح ذیل استخراج گردید.

جدول شماره ۱ فرضیات تحقیق و پشتوانه نظری آنها

پشتوانه نظری	فرضیه های تحقیق
تئوری پارسونز	۱. به نظر می‌رسد بین ناکافی بودن ابزارهای تأمین امنیت و میزان انحرافات اخلاقی و اجتماعی رابطه وجود دارد.
تئوری دورکیم، پارسونز و تراویس هیرشی	۲. به نظر می‌رسد هر چه میزان انسجام و همبستگی اجتماعی کمتر باشد، انحرافات اخلاقی و اجتماعی بیشتر است.
تئوری آبراهام مازلو	۳. در صورتی که نیازهای امنیتی (امنیت عمومی و اجتماعی) نوجوانان تأمین نشود، گرایش به رفتارهای انحراف اخلاقی و اجتماعی بیشتر است.
تئوری ساختی کارکردی پارسونز	۴. هر چه میزان رضایت اجتماعی بیشتر باشد، انحرافات اخلاقی و اجتماعی نوجوانان کمتر است.
تئوری ساختی کارکردی پارسونز	۵. به نظر می‌رسد احساس امنیت بیشتر باشد، گرایش به رفتارهای انحراف اخلاقی و اجتماعی نوجوانان کمتر خواهد بود.
تئوری گیدنز	۶. به نظر می‌رسد بین اعتماد بنیادین و کاهش انحرافات اخلاقی و اجتماعی نوجوانان رابطه معکوس و منفی وجود دارد.
تئوری پارسونز	۷. به نظر می‌رسد بین پایگاه اقتصادی اجتماعی و کاهش انحرافات اخلاقی و اجتماعی نوجوانان رابطه معکوس و منفی وجود دارد.
تئوری ساختی کارکردی پارسونز و تئوری گیدنز	۸. به نظر می‌رسد هر چه بحران هویت در بین نوجوانان بیشتر باشد، میزان انحرافات اخلاقی و اجتماعی بیشتر است.

۳- روش تحقیق

روش تحقیق در این پژوهش، پیمایشی است. جامعه آماری کلیه دانش‌آموزان دختر دوره متوسطه شهر شوش در سال تحصیلی ۹۱-۱۳۹۰ هستند. تعداد کل جامعه آماری برابر با ۵۴۰۰ نفر بوده است که تعداد ۳۰۴ نفر به عنوان حجم نمونه بر اساس فرمول کوکران انتخاب شدند. روش نمونه‌گیری تصادفی سیستماتیک می‌باشد. واحد تحلیل، فرد پاسخگو بوده و بدین ترتیب سطح تحلیل، خرد است. برای تعیین اعتبار و روایی ابزار اندازه‌گیری از روش اعتبار صوری و برای تعیین پایایی پرسش‌نامه از روش آلفای کرونباخ استفاده شد. مقدار آلفای کرونباخ متغیرها بین ۰/۶۷ تا ۰/۸۸ می‌باشد و نشانگر آن است که همبستگی و همسازی درونی بین گویه‌های مربوط به متغیرها مناسب و

قابل قبول می‌باشد. مقدار آلفای کرونباخ متغیر وابسته میزان انحرافات اخلاقی و اجتماعی برابر با ۰/۸۵ می‌باشد که رقم نسبتاً بالایی است.

۴- تعریف مفاهیم

پایگاه اقتصادی و اجتماعی: پایگاه اقتصادی و اجتماعی جایگاه و موقعیت فرد یا افراد را در مقایسه با دیگران از نظر وضعیت اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی نمایان می‌سازد.

اعتماد بنیادین: اطمینان از اعتمادپذیری اشخاص یا نظام‌ها با توجه به یک رشته معین از پیامدها یا رویدادها، جایی که این اطمینان ایمان به صداقت یا عشق دیگری و یا صحت اصول انتزاعی (دانش فنی) را بیان می‌دارد (گیدنز، ۱۳۷۷، ۳۴).

انسجام و همبستگی اجتماعی: همبستگی اجتماعی به هم پیوستگی درونی یک گروه. پیوند افراد یک جمع با عناصر اصلی و وحدت بخش آن است (ساروخانی، ۱۳۸۰، ۸۳۱). انسجام در کل ناظر بر میزان و الگوی رابطه متقابل بین کنشگران، گروه‌ها و خرده فرهنگ‌های تمایز یافته است (افروغ، ۱۳۷۸، ۱۴۰).

عدم ارضای نیازهای امنیتی: منظور از آن نیازها و خواسته‌هایی است که دانش آموز برای یادگیری بهتر درس و امنیت بیشتر به آنها نیاز دارد. آبراهام مازلو معتقد است که نیازهای امنیتی نیز برای بقا اهمیت دارند اما به اهمیت نیازهای فیزیولوژیکی نیستند.

بحران هویت اجتماعی: مفهومی است که دنیای درونی یا شخصی را با فضای جمعی اشکال فرهنگی و روابط اجتماعی ترکیب می‌کند (گل محمدی، ۱۳۸۶، ۲۲۵). منظور از هویت اجتماعی «حوزه‌ای از حیات اجتماعی است که فرد خود را با ضمیر ما متعلق و منتسب بدان می‌داند و در برابر آن احساس تعهد و تکلیف می‌کند» (شمشیری، ۱۳۸۷، ۴۰). اسنید^۱ و وایت بون^۲ (۲۰۰۳) بر این باور است که هویت، فرد را در طول زندگی هدایت کرده و به او جهت می‌دهد.

احساس امنیت اجتماعی: امنیت اجتماعی ناظر به تولید امنیت از بستر جامعه می‌باشد (کلاهیچیان، ۱۳۸۲، ۱۳۷). امنیت اجتماعی بر فراغت جمعی از تهدیدی که عامل غیرقانونی دولت یا دستگاه یا فرد و یا گروهی که در تمام یا قسمتی از جامعه به وجود آورده است، تأکید می‌ورزد (امیری، ۱۳۸۲، ۳۱۵). احساس امنیت عبارت از احساس آزادی نسبی از خطر که این وضع خوشایندی در افراد جامعه ایجاد و فرد در آن احساس آرامش جسمی و روحی می‌کند (رجبی پور، ۱۳۸۴، ۹۳).

میزان انحرافات اخلاقی و اجتماعی: به مجموعه رفتارهایی گفته می‌شود که به هنجارهای فرهنگی توجهی نکند و آنها را نقض کند. کژرفتاری به رفتاری است که با انتظارات و ارزش‌های مشترک یک جامعه و حتی یک منطقه سازگاری نداشته باشد و بیشتر افراد آن را نادرست تلقی کنند (ستوده، ۱۳۷۸، ۳۶ و ۳۵).

ناکافی بودن ابزارهای تأمین امنیت: منظور از آن ابزارها، وسایل و اعمالی است که می‌تواند امنیت و اطمینان را برای دانش‌آموزان فراهم سازد تا به دنبال رفتارهای انحرافی و نابهنجاری‌های اجتماعی نروند. این ابزارها می‌تواند از سوی دولت، خانواده و مدرسه صورت گیرد.

میزان رضایت اجتماعی: رضایت از زندگی مفهومی فراگیر است که منعکس‌کننده احساس و نظر کلی مردم یک جامعه نسبت به جهانی است که در آن زندگی می‌کنند. اهمیت آن نیز از حیث دلالت‌هایی است که بر ویژگی‌های پایدار نظام اجتماعی دارد (عبدی و گودرزی، ۱۳۷۸، ۱۵۳). توازنی است که میان آرزوهای شخصی و وضعیت عینی فردی به وجود می‌آید (ابنگلهارت، ۱۳۷۳، ۲۴۱).

۵- یافته‌های تحقیق

اکثر دانش‌آموزان با ۲۷/۳ درصد در رشته علوم تجربی تحصیل می‌کنند. سنین دانش‌آموزان بین ۱۴ تا ۲۵ سال بوده و اکثریت آنها (۳۶/۸ درصد) یا بیش از یک سوم در سن ۱۶ سالگی قرار داشته‌اند. میانگین سن برابر با ۱۵/۸۷ سال می‌باشد. اکثریت والدین دانش‌آموزان تحصیلات دیپلم دارند. از افراد مورد مطالعه ۱۳/۸ درصد در طبقات پایین، ۷/۹ درصد در طبقه متوسط رو به پایین، ۲۸/۶ درصد در طبقه متوسط، ۳۰/۳ درصد در طبقه متوسط رو به بالا و ۷/۹ درصد در طبقه بالای جامعه قرار داشته‌اند. تقریباً یک سوم یا ۳۰ درصد دارای پایگاه اقتصادی و اجتماعی متوسط هستند. اعتماد افراد به خانواده خودشان، خویشاوندان و تا حدودی همسهری‌ها زیاد می‌باشد اما میزان اعتمادشان به همسایه، همکلاسی‌ها و هم محلی‌ها نسبتاً پایین می‌باشد. حدود ۴۹/۴ درصد افراد میانگین اعتماد بنیادین نسبتاً متوسطی دارند. در بین حدود ۲۶/۱ درصد از افراد میزان انسجام و همبستگی اجتماعی پایین می‌باشد. در بین ۵۱/۹ درصد در حد متوسط و ۲۲ درصد نیز دارای میزان همبستگی اجتماعی بالایی هستند. حدود ۵۹/۳ درصد افراد میزان رضایت اجتماعی نسبتاً متوسطی دارند. حدود ۴۹/۹ درصد افراد احساس امنیت اجتماعی نسبتاً متوسطی دارند، ۲۶/۱ درصد از میزان احساس امنیت اجتماعی پایین و ۲۴ درصد نیز میزان احساس امنیت اجتماعی بالایی دارند. از نظر حدود ۴۶/۴ درصد افراد میزان ناکافی بودن ابزارهای امنیت نسبتاً متوسط است. حدود ۵۱/۸ درصد افراد میزان بحران هویت اجتماعی نسبتاً متوسطی دارند، ۲۷/۶ درصد از میزان بحران

هویت اجتماعی پایین و ۲۱/۶ درصد نیز میزان بحران هویت اجتماعی بالایی دارند. حدود ۴۵/۷ درصد افراد میزان نیازهای امنیتی نسبتاً متوسطی دارند، ۲۹/۴ درصد از میزان نیازهای امنیتی پایین و ۲۴/۹ درصد نیز میزان نیازهای امنیتی بالایی دارند.

متغیر وابسته میزان انحرافات اخلاقی و اجتماعی با استفاده از ۲۰ گویه سنجیده شده است. نمره میزان انحرافات افراد بین حداقل ۲۰ و حداکثر ۹۶ بوده است. میانگین و انحراف معیار آن به ترتیب برابر با ۴۱/۲ و ۱۱/۸۴ است. نتایج نشان می‌دهد که میانگین میزان انحرافات اخلاقی و اجتماعی ۴۱/۲ بوده است. با استفاده از چارک‌ها و توزیع چارکی میزان انحرافات اخلاقی و اجتماعی بررسی شده است تا مشخص گردد که چه تعداد از افراد مورد مطالعه از پایین‌ترین و چه تعداد از بالاترین میزان انحرافات اخلاقی و اجتماعی برخوردار هستند. تعداد افرادی که در چارک چهارم (میزان انحرافات اخلاقی و اجتماعی بالا) و چارک اول (میزان انحرافات اخلاقی و اجتماعی پایین) قرار دارند به نسبت کمتر از تعداد افرادی است که در چارک دوم و سوم (میزان انحرافات اخلاقی و اجتماعی متوسط) قرار دارند. در بین حدود ۲۸/۳ درصد پایین می‌باشد. در بین ۴۶/۳ درصد در حد متوسط و ۲۵ درصد نیز دارای میزان انحرافات اخلاقی و اجتماعی بالایی هستند.

جدول شماره ۲: چارک نمرات میزان انحرافات اخلاقی و اجتماعی

چارک	فراوانی نسبی	نمره میزان انحرافات اخلاقی و اجتماعی
چارک اول	۲۸/۳	کمتر از ۳۳
چارک دوم	۲۱/۷	بین ۳۳ تا ۳۹
چارک سوم	۲۵/۰	بین ۴۰ تا ۴۶
چارک چهارم	۲۵/۰	بیشتر از ۴۷
جمع	۱۰۰	---

نتیجه بررسی آزمون فرضیه‌ها به صورت زیر است:

ضریب همبستگی پیرسون بین دو متغیر ناکافی بودن ابزارهای تأمین امنیت و میزان انحرافات اخلاقی و اجتماعی برابر با ۰/۱۰- و سطح معناداری آن ۰/۱۲۸ است و لذا رابطه معناداری بین دو متغیر وجود ندارد.

ضریب همبستگی پیرسون بین میزان انسجام و همبستگی اجتماعی و میزان انحرافات اخلاقی و اجتماعی برابر با ۰/۱۲۵- و سطح معناداری آن ۰/۰۳۹ است. هر چه میزان انسجام و همبستگی اجتماعی بالاتر باشد، میزان انحرافات اخلاقی و اجتماعی کمتر می‌شود و برعکس هر چه میزان انسجام و همبستگی اجتماعی پایین‌تر باشد، میزان انحرافات اخلاقی و اجتماعی افزایش خواهد یافت. رابطه و همبستگی منفی و معکوس بین دو متغیر مشاهده می‌شود که با احتمال بیش از ۹۵ درصد معنادار می‌باشد.

ضریب همبستگی پیرسون بین میزان نیازهای امنیتی و میزان انحرافات اخلاقی و اجتماعی برابر با $0/152-$ و سطح معناداری آن $0/015$ است. هرچه میزان نیازهای امنیتی بالاتر باشد، میزان انحرافات اخلاقی و اجتماعی کمتر می‌شود و برعکس هر چه میزان نیازهای امنیتی پایین‌تر باشد، میزان انحرافات اخلاقی و اجتماعی افزایش خواهد یافت. رابطه و همبستگی منفی و معکوس بین دو متغیر مشاهده می‌شود که با احتمال بیش از ۹۵ درصد معنادار می‌باشد.

رابطه و همبستگی مثبت و مستقیم بین دو متغیر میزان رضایت اجتماعی و میزان انحرافات وجود داشته که با احتمال بیش از ۹۵ درصد معنادار می‌باشد. یعنی هر چه میزان رضایت اجتماعی بالاتر باشد، میزان انحرافات اخلاقی و اجتماعی بیشتر می‌شود و برعکس هر چه میزان رضایت اجتماعی پایین‌تر باشد، میزان انحرافات اخلاقی و اجتماعی کاهش خواهد یافت.

رابطه و همبستگی مثبت و مستقیم بین دو متغیر میزان احساس امنیت و میزان انحرافات اخلاقی و اجتماعی مشاهده می‌شود. ضریب همبستگی پیرسون برابر با $0/128$ و سطح معناداری $0/030$ است. هر چه میزان احساس امنیت بالاتر باشد، میزان انحرافات اخلاقی و اجتماعی بیشتر می‌شود و برعکس هر چه میزان احساس امنیت پایین‌تر باشد، میزان انحرافات اخلاقی و اجتماعی کاهش می‌یابد.

ضریب همبستگی پیرسون بین میزان اعتماد بنیادین و میزان انحرافات اخلاقی و اجتماعی برابر با $0/125$ و سطح معناداری آن $0/037$ است. رابطه و همبستگی مثبت و مستقیم بین دو متغیر مشاهده می‌شود که با احتمال بیش از ۹۵ درصد معنادار می‌باشد.

ضریب همبستگی پیرسون بین میزان بحران هویت اجتماعی و میزان انحرافات اخلاقی و اجتماعی برابر با $0/11-$ و سطح معناداری آن $0/05$ است. رابطه و همبستگی منفی و معکوس بین دو متغیر مشاهده می‌شود که با احتمال بیش از ۹۵ درصد معنادار می‌باشد.

جهت سنجش میزان انحرافات اخلاقی و اجتماعی با توجه به پایگاه اقتصادی و اجتماعی از آزمون آنالیز واریانس استفاده شد. نتیجه حاکی از آن است که اختلاف و تفاوت معناداری بین دانش آموزان با پایگاه اقتصادی و اجتماعی بالا و پایین بر اساس میزان انحرافات اخلاقی و اجتماعی وجود دارد. مقدار آزمون آنالیز واریانس برابر با $2/60$ و سطح معناداری آن $0/038$ می‌باشد. به عبارت دیگر میزان انحرافات اخلاقی و اجتماعی در دانش آموزانی که از پایگاه اقتصادی و اجتماعی پایینی برخوردارند و به طبع آن در طبقات پایین جامعه قرار دارند، بالاتر از دانش آموزانی است که از پایگاه اقتصادی و اجتماعی متوسط و متوسط رو به بالا برخوردار می‌باشند. نتایج آزمون دانکن نشان می‌دهد که میانگین میزان انحرافات اخلاقی و اجتماعی در بین افراد طبقه پایین برابر با $45/43$ می‌باشد. اما در سایر طبقات بین $38/34$ و $45/39$ می‌باشد. میزان انحرافات اخلاقی و اجتماعی در طبقات متوسط و متوسط رو به پایین کمتر از سایر طبقات بوده و هر چه پایگاه اقتصادی و اجتماعی پایین‌تر باشد،

میزان انحرافات اخلاقی و اجتماعی بیشتر است.

جدول شماره ۳: نتایج آزمون‌های متغیرهای مستقل با میزان انحرافات اخلاقی و اجتماعی

متغیرها	سطح سنجش	ضریب همبستگی	مقدار ضریب	سطح معناداری	نتیجه آزمون
پایگاه اقتصادی اجتماعی	ترتیبی	آزمون آنالیز واریانس	۲/۶۰	۰/۰۳۸	تفاوت معناداری وجود دارد.
بحران هویت اجتماعی	فاصله‌ای	پیرسون	-۰/۱۱	۰/۰۵	رابطه منفی و معکوس وجود دارد.
ناکافی بودن ابزارهای تأمین امنیت	فاصله‌ای	پیرسون	-۰/۱۰	۰/۱۲۸	رابطه معناداری وجود ندارد.
میزان انسجام و همبستگی اجتماعی	فاصله‌ای	پیرسون	-۰/۱۲۵	۰/۰۳۹	رابطه منفی و معکوس وجود دارد.
نیازهای امنیتی	فاصله‌ای	پیرسون	-۰/۱۵۲	۰/۰۱۵	رابطه منفی و معکوس وجود دارد.
میزان رضایت اجتماعی	فاصله‌ای	پیرسون	۰/۱۳۸	۰/۰۲۱	رابطه مثبت و مستقیم وجود دارد.
احساس امنیت	فاصله‌ای	پیرسون	۰/۱۲۸	۰/۰۳۰	رابطه مثبت و مستقیم وجود دارد.
اعتماد بنیادین	فاصله‌ای	پیرسون	۰/۱۲۵	۰/۰۳۷	رابطه مثبت و مستقیم وجود دارد.

برای انجام رگرسیون از روش همزمان^۱ استفاده شد. مقدار ضریب همبستگی چندگانه برابر با ۰/۴۸۹ بوده که نشان دهنده رابطه در حد متوسط بین متغیرهای مستقل و میزان انحرافات اخلاقی و اجتماعی است. مقدار ضریب تعیین نشان می‌دهد که ۲۳/۹ درصد از تغییرات میزان انحرافات اخلاقی و اجتماعی به متغیرهای مستقل مربوط است.

آزمون آنالیز واریانس نشان می‌دهد که مدل رگرسیون از پردازش خوبی برخوردارند و تغییرات تبیین شده توسط مدل واقعی بوده و ناشی از شانس و تصادف نیست.

مقادیر جدول ضرایب رگرسیونی نشان می‌دهد که متغیرهای میزان رضایت اجتماعی و اعتماد بنیادین در سطح بیش از ۹۹ درصد معنی دار هستند. متغیرهای میزان انسجام و همبستگی اجتماعی، نیازهای امنیتی و احساس امنیت در سطح بیش از ۹۵ درصد معنی دار هستند.

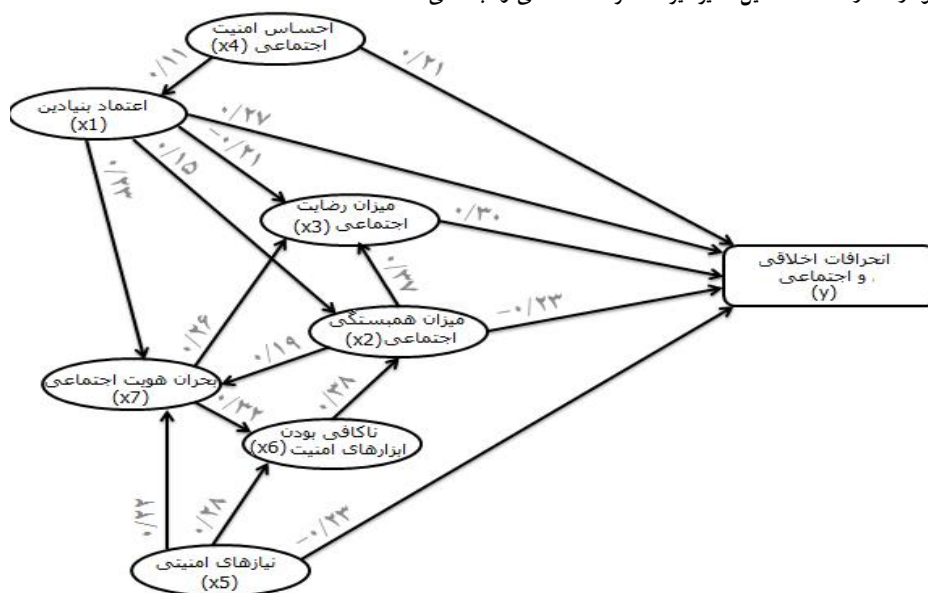
نقش متغیرهای میزان رضایت اجتماعی ($\beta = ۰/۳۰۳$) و اعتماد بنیادین ($\beta = ۰/۲۷۴$) بیشتر از نقش سایر متغیرها است. اثرات متغیرهای مستقل میزان انسجام و همبستگی اجتماعی، نیازهای امنیتی، میزان رضایت اجتماعی، احساس امنیت و اعتماد بنیادین معنادار شده و آنها تأثیر زیادی در پیشگویی متغیر وابسته دارند.

جدول شماره ۴: ضرایب رگرسیونی متغیرهای مستقل با میزان انحرافات اخلاقی و اجتماعی

متغیرهای مستقل	ضریب رگرسیونی	خطای استاندارد	وزن بتا	آزمون	سطح معناداری
مقدار ثابت	۳۸/۷۵۰	۹/۱۵۸	---	۴/۲۳۱	۰/۰۰۰
پایگاه اقتصادی اجتماعی	۰/۴۶۶	۰/۵۲۴	۰/۰۷۸	۰/۸۸۸	۰/۳۷۷
بحران هویت اجتماعی	-۰/۲۴۰	۰/۱۶۳	-۰/۱۵۷	-۱/۴۷۴	۰/۱۴۴
ناکافی بودن ابزارهای تأمین امنیت	-۰/۱۳۴	۰/۲۳۹	-۰/۰۶۴	-۰/۵۶۱	۰/۵۷۶
میزان انسجام و همبستگی اجتماعی	-۰/۲۷۴	۰/۱۳۰	-۰/۲۳۵	-۲/۱۱۰	۰/۰۳۷
نیازهای امنیتی	-۰/۳۶۷	۰/۱۵۸	-۰/۲۲۹	-۲/۳۲۵	۰/۰۲۲
میزان رضایت اجتماعی	۰/۶۲۳	۰/۱۹۸	۰/۳۰۳	۳/۱۴۹	۰/۰۰۲
احساس امنیت	۰/۳۷۰	۰/۱۶۱	۰/۲۱۱	۲/۲۹۳	۰/۰۲۴
اعتماد بنیادین	۰/۶۵۱	۰/۲۲۷	۰/۲۷۴	۲/۸۶۳	۰/۰۰۵
	Sig = ۰/۰	F = ۴/۰۴		R ^۲ = ۰/۲۳۹	R = -۰/۴۸۹

میزان تأثیر مستقیم کل متغیرهای مستقل بر متغیر وابسته میزان انحرافات اخلاقی و اجتماعی در بین دانش آموزان دختر دوره‌ی متوسطه‌ی شهر شوش برابر با ۰/۳۲، تأثیر غیرمستقیم برابر با ۰/۱۱- و مجموع تأثیرات مستقیم و تأثیر غیرمستقیم برابر با ۰/۲۱ می‌باشد. با توجه به نتایج تحلیل مسیر متغیرهای رضایت اجتماعی با مجموع تأثیر ۰/۳۰، نیازهای امنیتی با تأثیر ۰/۲۴- و متغیر میزان انسجام و همبستگی اجتماعی با مجموع تأثیر ۰/۲۴- بیشترین نقش را در تغییرات متغیر وابسته دارند. همچنین متغیر بحران هویت اجتماعی کمترین تأثیر را در تبیین متغیر وابسته میزان انحرافات اخلاقی و اجتماعی در بین دانش آموزان داشته است.

نمودار شماره ۱: مدل تحلیل مسیر میزان انحرافات اخلاقی و اجتماعی

۶- بحث و نتیجه‌گیری

یکی از نیازهای اولیه و اساسی بشر برای زندگی مطلوب و رسیدن به کمال و سعادت برخوردار از امنیت در ابعاد و انواع مختلف آن از قبیل امنیت و آرامش روحی، روانی، جسمی، اجتماعی و اقتصادی و غیره است، تا در پرتو آن بتواند آرامش پیدا کند و در راه سعادت و تکامل خود قدم بردارد. رشد سریع جمعیت، دگرگونی اقتصادی و سیاسی جامعه، توسعه صنعتی بر پایه صنایع مونتاژ و وابسته و بی تناسبی عمیق بین توسعه فنی و فرهنگی و به عبارتی، توسعه ناموزون در ایران در دوران معاصر موجب شکل‌گیری صور نامنظم و بی‌قاعدگی‌هایی گردید که پیامد آن رشد نابهنجاری‌ها و انحرافات اجتماعی در جامعه و به خصوص در شهرها می‌باشد. البته انحرافات اجتماعی در همه جوامع کم و بیش وجود دارد و تنها تفاوت در شدت و ضعف و میزان آن است. این نکته حائز اهمیت است که در جامعه جوانی مانند کشور ما برخی از انحرافات رو به افزایش است و از یکسو موجب نگرانی جامعه و مسئولان شده است و از سوی دیگر ناامنی مخصوصاً ناامنی اجتماعی را دامن زده است. در هر جامعه که انحرافات اجتماعی از میزان معین و متعارف عبور کند، نگرانی برای مقامات مسئول و آحاد جامعه را به وجود می‌آورد و آنها را به اتخاذ تدابیر خاص وا می‌دارد.

بی‌تردید هیچ عنصری برای پیشرفت، توسعه، تکامل جامعه و شکوفایی استعدادها، مهمتر از

عنصر امنیت و تأمین آرامش در جامعه نیست. امنیت اجتماعی یکی از ضروری‌ترین نیازهای فرد، گروه و جامعه می‌باشد و ادامه‌ی حیات و بقای جوامع بدون آن مشکل و غیر ممکن خواهد بود (آزر، ۱۹۸۸: ۲۷۹). آسیب‌های امنیتی به صورت روزافزون در حال افزایش است. قبل از هر اقدام برای کنترل یک تهدید، باید آن را به خوبی شناخت و علل و عوامل مرتبط با آن را مشخص کرد. در واقع این شناخت و مطالعه و بررسی علل آسیب‌ها، همان کاری است که آسیب‌شناسی امنیت انجام می‌دهد (لرنی، ۱۳۸۳: ۱۲۴). امروزه مسأله بزهکاری و آسیب‌های اجتماعی در کنار دیگر معضلات اجتماعی به یکی از منابع ظهور و گسترش ناامنی در بین مردم تبدیل شده است.

در این پژوهش با توجه به مبانی نظری و پارچوب نظری ارائه شده و همچنین با اتکا به برخی تحقیقات تجربی پیشین تعداد هشت فرضیه مورد بررسی و آزمون قرار گرفت و نتایج زیر به دست آمده است.

۱- بین ناکافی بودن ابزارهای تأمین امنیت و میزان انحرافات اخلاقی و اجتماعی رابطه معناداری وجود ندارد. پارسونز معتقد است که در صورت وجود نظم و امنیت و برخورداری از ابزارهای تأمین امنیت در جامعه می‌توان شاهد کاهش میزان انحرافات اخلاقی و اجتماعی بود. در این پژوهش ارتباط بین این دو متغیر به اثبات نرسیده و نتایج با ایده‌های پارسونز هماهنگ و همسو نمی‌باشد.

۲- هر چه میزان انسجام و همبستگی اجتماعی کمتر باشد، انحرافات اخلاقی و اجتماعی بیشتر است. دورکیم معتقد است که اگر در جامعه‌ای همبستگی اجتماعی وجود داشته باشد اعضای آن جامعه با هم هم‌نوا می‌شوند و انحرافات کاهش می‌یابند. نتایج این پژوهش با نظرات دورکیم همسو هماهنگ بوده و نظرات دورکیم را در جامعه ایران و در بین دانش‌آموزان دختر شهر شوش تأیید می‌نماید. همچنین پارسونز معتقد است که یکی از کارکردهای خرده نظام‌های اجتماعی ایجاد انسجام و همبستگی اجتماعی است. به عبارت دیگر در صورتی که نظام اجتماعی کارکرد نظم و همبستگی اجتماعی را به خوبی انجام دهد، میزان انحرافات اجتماعی نیز کاهش می‌یابند. نتایج در این پژوهش با نظرات پارسونز و تحقیقات تجربی پیشین از جمله منظمی تبار (۱۳۸۵) و جب (۲۰۰۹) نیز هماهنگ و همسو است.

۳- در صورتی که نیازهای امنیتی (امنیت عمومی و اجتماعی) نوجوانان تأمین نشود، گرایش به رفتارهای انحراف اخلاقی و اجتماعی بیشتر است. در هر جامعه بایستی هر یک از نیازهای فوق برای افراد جامعه به طور نسبی تأمین و برآورده شود. اگر به عنوان مثال، نیازهای امنیتی افراد جامعه تأمین نشود یک نوع اختلال و بی‌نظمی به وجود می‌آید که می‌تواند افراد را به سوی رفتارهای انحرافی اخلاقی و اجتماعی سوق دهد. در نتیجه امر محرومیت و عدم تحقق نیازها باعث انحراف خواهد شد. نتایج این پژوهش با نظرات مازلو و همچنین تحقیقات تجربی پیشین از جمله وفایی (۱۳۷۳) هماهنگ

و همسو است.

۴- یکی دیگر از نتایج مهم این تحقیق این است که هر چه میزان رضایت اجتماعی بیشتر باشد، انحرافات اخلاقی و اجتماعی نوجوانان کمتر است. نتایج با نظریه پارسونز و همچنین با نتایج پژوهش‌های هزارجریبی و صفری شالی (۱۳۸۸)، عبدی و دیگران (۱۳۸۷) و لایندستروم و همکاران (۲۰۰۳) هماهنگ است.

۵- با استناد به تئوری تالکوت پارسونز می‌توان گفت که هر چه میزان احساس امنیت بالاتر باشد، میزان انحرافات اخلاقی و اجتماعی بیشتر می‌شود و برعکس هر چه میزان احساس امنیت پایین‌تر باشد، میزان انحرافات اخلاقی و اجتماعی کاهش خواهد یافت. امنیت یکی از مهم‌ترین اصول زندگی است و نخستین شرط لازم برای پیشرفت و رسیدن به توسعه پایدار برای جامعه متمدن محسوب می‌شود، آنچه امنیت اجتماعی را تهدید می‌کند و می‌تواند باعث سقوط تدریجی جامعه شود عدم رعایت ارزش‌های پذیرفته شده و آسیب‌های اجتماعی وارده بر آن است. بنابراین بر اساس چارچوب نظری تحقیق و همچنین با توجه به پشتوانه تجربی تحقیق مانند گروسی و همکاران (۱۳۸۶)، عبدی و دیگران (۱۳۸۷) و سفیری (۱۳۸۷) می‌توان شاهد همبستگی معنادار بین دو متغیر احساس امنیت و میزان انحراف اجتماعی بود.

۶- بین اعتماد بنیادین و کاهش انحرافات رابطه معکوس و منفی وجود دارد. گیدنز معتقد است که در موقعیت‌های گوناگون زندگی روزانه، اعتماد بنیادین همچون وسیله‌ای عمل می‌کند که رویدادها یا موضوع‌های خطرآفرین را از صحنه می‌راند. آنچه دیگران به ظاهر انجام می‌دهند و هرکسی که به ظاهر هستند، بر اثر اعتماد بنیادین، مورد پذیرش ما قرار می‌گیرد (گیدنز، ۱۳۸۳، ۱۸۱). استقرار اعتماد بنیادین شرط اساسی تدارک هویت شخصی است و برای ایجاد ارتباط بین زندگی روزمره و ظواهر عادی فرد اهمیت اساسی دارد. در صورت پایین بودن و یا تضعیف اعتماد بنیادین در جامعه، زمینه برای بروز انحرافات و کجروی‌های اجتماعی فراهم گردد. نتایج این پژوهش منطبق با تئوری گیدنز می‌باشد.

۷- یکی از نتایج مهم این پژوهش این است که بین پایگاه اقتصادی اجتماعی و کاهش انحرافات اخلاقی و اجتماعی نوجوانان رابطه معکوس و منفی وجود دارد. میزان انحرافات اخلاقی و اجتماعی در طبقات متوسط و متوسط رو به پایین کمتر از سایر طبقات است. لذا هر چه پایگاه اقتصادی و اجتماعی پایین‌تر باشد، میزان انحرافات اخلاقی و اجتماعی بیشتر است. نتیجه به دست آمده در این پژوهش با نتایج پژوهش‌های مایر و دیگران (۲۰۰۲)، لایندستروم و همکاران (۲۰۰۳) و وفایی (۱۳۷۳) هماهنگ است.

۸- طبق نظریه گیدنز، امروزه گسترش وسایل ارتباطی سبب رویارویی انسان با اطلاعات

گوناگون و متنوع از محیط شده است که نتیجه و پیامد آن تأثیر بر روی تمام جوانب زندگی و از جمله هویت اجتماعی است. این امر سبب ایجاد هویت‌های گوناگون و در نهایت بحران هویت اجتماعی شده که زمینه را برای بروز انواع انحرافات‌های اجتماعی ایجاد می‌نماید. پس هر چه میزان بحران هویت اجتماعی بالاتر باشد، میزان انحرافات اخلاقی و اجتماعی کمتر می‌شود و برعکس هر چه میزان بحران هویت اجتماعی پایین‌تر باشد، میزان انحرافات اخلاقی و اجتماعی افزایش خواهد یافت. نتیجه به دست آمده با نتایج پژوهش‌های بیات (۱۳۸۷) و منظمی‌تبار (۱۳۸۵) هماهنگ است.

۷- پیشنهادات و راهکارها

- ۱- افزایش صمیمیت و مهربانی در کانون خانواده و فراهم نمودن زمینه برای افزایش اعتماد به نزدیکان، اعضای خانواده، دوستان و همچنین اعتماد اجتماعی و یا افزایش اعتماد به نهادها و سازمان‌ها یا اعتماد انتزاعی و اعتماد به نهادهای تخصصی از نظر گیدنز.
- ۲- بالا بردن میزان رضایت اجتماعی در بین دانش‌آموزان تا زمینه برای کاهش انحرافات اجتماعی ایجاد گردد و امید به آینده شغلی، کاری و زندگی دانش‌آموزان مهیا گردد.
- ۳- تأمین حداقلی ابزارهای ایجاد امنیت در بین دانش‌آموزان دختر شهر شوش.
- ۴- بالا بردن میزان همبستگی در بین دانش‌آموزان و افزایش روحیه تعاون و همکاری جهت افزایش انسجام درونی بین دانش‌آموزان دختر.
- ۵- تأمین نیازهای امنیتی دانش‌آموزان اولاً در محیط خانواده، ثانیاً در محیط مدرسه و بین همکلاسی‌ها و ثالثاً در جامعه و مسیر رفت و آمد دانش‌آموزان از منزل تا مدرسه.
- ۶- هویت بخشی بیشتر به دانش‌آموزان دختر جهت کاهش میزان جرایم و انحرافات اخلاقی و اجتماعی در جامعه.

فهرست منابع

- ۱- آرمان مهر، وجیهه، ۱۳۸۶، بررسی تأثیر فعالیت ورزشی بر بزهکاری و مطالعه موردی دانش‌آموزان دبیرستان‌های شهر ساری»، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، رشته جامعه‌شناسی، علوم انسانی دانشگاه مازندران.

- ۲- افروغ، عماد، ۱۳۷۸، خرده فرهنگ‌ها، مشارکت و وفاق اجتماعی، مجموعه مقالات وفاق اجتماعی و فرهنگ عمومی، سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، تهران.
- ۳- امیدوار، احمدعلی، علی‌اکبر صارمی، ۱۳۸۱، اعتیاد به اینترنت: توصیف، سبب‌شناسی، پیشگیری، درمان و مقیاس‌های سنجش اختلال اعتیاد به اینترنت»، مرکز مشاوره و خدمات روان‌شناختی پردیس، انتشارات تمرین.
- ۴- امیری، عبدالرضا، ۱۳۸۲، نقش رسانه جمعی در امنیت اجتماعی، مجموعه مقالات همایش امنیت اجتماعی، شماره یک، جلد اول، تهران، معاونت اجتماعی و ارشاد نیروی انتظامی.
- ۵- اینگلهارت، رونالد، ۱۳۷۳، تحول فرهنگی در جوامع پیشرفته صنعتی، ترجمه مریم وتر، تهران: انتشارات کویر.
- ۶- بشیریه، حسین، ۱۳۸۱، انقلاب و بسیج سیاسی، نشر نی، تهران.
- ۷- بیات، بهرام، ۱۳۸۷، تبیین جامعه‌شناختی احساس امنیت در بین شهروندان تهرانی (با تأکید بر نقش پرداخت رسانه‌ای و سرمایه اجتماعی)، نامه علوم اجتماعی، شماره ۱۶، پیاپی ۳۵، ۱۳۲-۱۱۵.
- ۸- بوزان، باری، ۱۳۷۸، مردم، دولت‌ها و هراس، ترجمه پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران: انتشارات پژوهشکده مطالعات راهبردی، چاپ اول.
- ۹- تنهایی، حسین ابوالحسن، ۱۳۷۴، مکاتب و نظریه‌های جامعه‌شناسی، چاپ اول، تهران: انتشارات مرنديز.
- ۱۰- توسلی، غلامعباس، ۱۳۷۵، جامعه‌شناسی کار و شغل، تهران، انتشارات سمت.
- ۱۱- توسلی، غلامعباس، ۱۳۷۴، نظریه‌های جامعه‌شناسی، انتشارات سمت، تهران، چاپ اول.
- ۱۲- رجبی‌پور، محمود، ۱۳۸۴، «درآمدی بر عوامل مؤثر بر احساس امنیت، کنکاشی بر جنبه‌های مختلف امنیت عمومی و پلیس، مجموعه مقالات ۲، معاونت پژوهش دانشگاه علوم انتظامی.
- ۱۳- روشه، گی، ۱۳۷۶، جامعه‌شناسی تالکوت پارسونز، ترجمه عبدالحسین نیک‌گهر، تهران: تبیان.
- ۱۴- ساروخانی، باقر، ۱۳۸۰، درآمدی بر دایره المعارف علوم اجتماعی، تهران، انتشارات کیهان، چاپ سوم.

- ۱۵- ستوده، هدایت‌الله، ۱۳۷۸، آسیب‌شناسی اجتماعی، انتشارات چاپخش، تهران.
- ۱۶- سفیری، خدیجه، ۱۳۸۷، نقش نهادهای غیردولتی محله‌ای در تامین امنیت اجتماعی (با تکیه بر شهر تهران)، مجله مطالعات اجتماعی ایران، پیاپی ۴ ویژه‌نامه شهر و محله، زمستان ۱۳۸۷، صفحات ۱۶۴-۱۴۳.
- ۱۷- شمشیری، بابک، ۱۳۷۸، درآمدی بر هویت ملی، شیراز، انتشارات نوید.
- ۱۸- شگری، حسین، ۱۳۷۶، عوامل انحراف‌های اجتماعی، پایان‌نامه، تهران.
- ۱۹- صالح، علم، ۱۳۸۹، گسترش مفهوم امنیت: هویت و امنیت اجتماعی، فصلنامه ژئوپلیتیک زمستان ۱۳۸۹، شماره ۶، پیاپی ۲۰، صفحات ۲۴۱-۲۲۸.
- ۲۰- صدیق اورعی، غلامرضا، ۱۳۷۵، تأثیر ساختاری بر پدیده امنیت یا ناامنی اجتماعی، مجموعه مقالات ارائه شده در همایش توسعه و امنیت عمومی، تهران، انتشارات وزارت کشور، جلد اول، صص ۱۴۲-۱۳۱.
- ۲۱- عبدی، عباس و محسن گودرزی، ۱۳۷۸، تحولات فرهنگی در ایران؛ تهران: انتشارات روش.
- ۲۲- عبدی توحید، امین صارمی نوذر، ساعدی، علی محمد، ۱۳۸۷، تأثیر اجرای طرح ارتقای امنیت اجتماعی بر اعتماد مردم به پلیس در محدوده مرکزی کرج، مطالعات مدیریت انتظامی پاییز، سال سوم، شماره ۳، صفحات ۲۸۱-۲۶۱.
- ۲۳- کلاهچیان، محمود، ۱۳۸۲، راهکارهای تحقق امنیت اجتماعی، مجموعه مقالات همایش امنیت اجتماعی، شماره یک، جلد اول، تهران، معاونت اجتماعی و ارشاد نیروی انتظامی.
- ۲۴- کوزر، لوئیس، ۱۳۷۰، زندگی و اندیشه بزرگان جامعه‌شناسی، ترجمه محسن ثلاثی، انتشارات علمی، چاپ سوم، تهران.
- ۲۵- گروسی، سعیده و دیگران، ۱۳۸۶، بررسی رابطه اعتماد اجتماعی و احساس امنیت (مطالعه موردی دانشجویان دختر دانشگاه آزاد جیرفت)، فصلنامه دانش انتظامی، شماره ۳۳، تابستان ۱۳۸۶، صص ۳۹-۲۶.
- ۲۶- گل محمدی، احمد، ۱۳۸۶، جهانی‌شدن، فرهنگ، هویت، تهران، نشر نی، چاپ سوم.
- ۲۷- گیدنز، آنتونی، ۱۳۷۷، پیامدهای مدرنیت، ترجمه محسن ثلاثی، نشر مرکز، تهران.

- ۲۸- گیدنز، آنتونی، ۱۳۸۳، تجدد و تشخیص، جامعه و هویت شخصی در عصر جدید، ترجمه ناصر موفقیان، نشر نی، چاپ سوم، تهران.
- ۲۹- لرنی، منوچهر، ۱۳۸۲، امنیت ملی و دفاع از ارزش‌ها، چاپ دوم، تهران: انتشارات سازمان عقیدتی سیاسی ناجا.
- ۳۰- لرنی، منوچهر، ۱۳۸۳، آسیب‌شناسی امنیت، تهران، انتشارات پیام پویا.
- ۳۱- ماندل، رابرت، ۱۳۷۷، چهره متغیر امنیت ملی، ترجمه پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- ۳۲- محبوبی‌منش، ۱۳۸۱، امنیت و انحرافات اجتماعی، فصلنامه کتاب زنان، شماره ۱۸، تهران.
- ۳۳- مازلو، آبراهام، ۱۳۶۹، انگیزش و شخصیت، مترجم محمد رضوانی، ناشر: آستان قدس رضوی، مشهد.
- ۳۴- منظمی‌تبار، جواد، ۱۳۸۵، نقش مشارکت مردمی در تقویت امنیت اجتماعی، فصلنامه امنیت اجتماعی، شماره ۸(۱)، صفحات ۳۳-۹.
- ۳۵- وفایی، شهره، ۱۳۷۳، شناسایی علل فرار دختران از خانه، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، تهران.
- ۳۶- هزارجریبی، جعفر و صفری شالی، رضا، ۱۳۸۸، عوامل مؤثر بر ارتکاب جرم (مطالعه موردی زندانیان استان مرکزی)، فصلنامه امنیت اجتماعی، سال ۱۴، شماره ۴۶، صفحات ۷۴-۴۱.
- 37- Bilgin, Pinar (2003), "individual and Societal Dimensions of Security". Bilkent university Turkey, Department of International Relation.
- 38- Caring, Robert L (1987), Training and development handbook, Third edition, new York: Mc Ggrow- Hill Book Company.
- 39- Eldrige, I(2005) Mean little Girls, Cwk Network, Inc.
- 40- Jeb,A & Amy, F. & Sean,p(2009)"Social control- serious delinquency and risky behavior" , Journal of crime & delinquency, p. 423.
- 41- Junger, u. & Marshall, I (2010) "The interethnic generalize ability of social control theory:An empirical test" , The Journal of Research in Crime and delinquency , vol. 34, No- 1,p 81, Oxford advanced learners Dictionary of current English, oxford university press, Edited by sally wehmrire (2000).
- 42- Osler, Audery ET. Al (2001), not a problem? Girls and School Exclusion, National Children's Bureau.
- 43- Sneed, J.R.,&Whitboune, S.K. (2003) "Identity processing and self

---

consciousness in middle and later adulthood". Journal of gerontology, 58:313-320.

- 44- Wearver,Ole (2000) "Societal Security": <http://www.Ciaonet.Org/book/hall/hall01.html>, 2000.